

Дәріс № 5.
ДЫМҚЫЛДАҒЫШТЫҚ
ЖӘНЕ
КАПИЛЛЯРЛЫ ҚЫСЫМ

БЕТТІК КЕРІЛУ

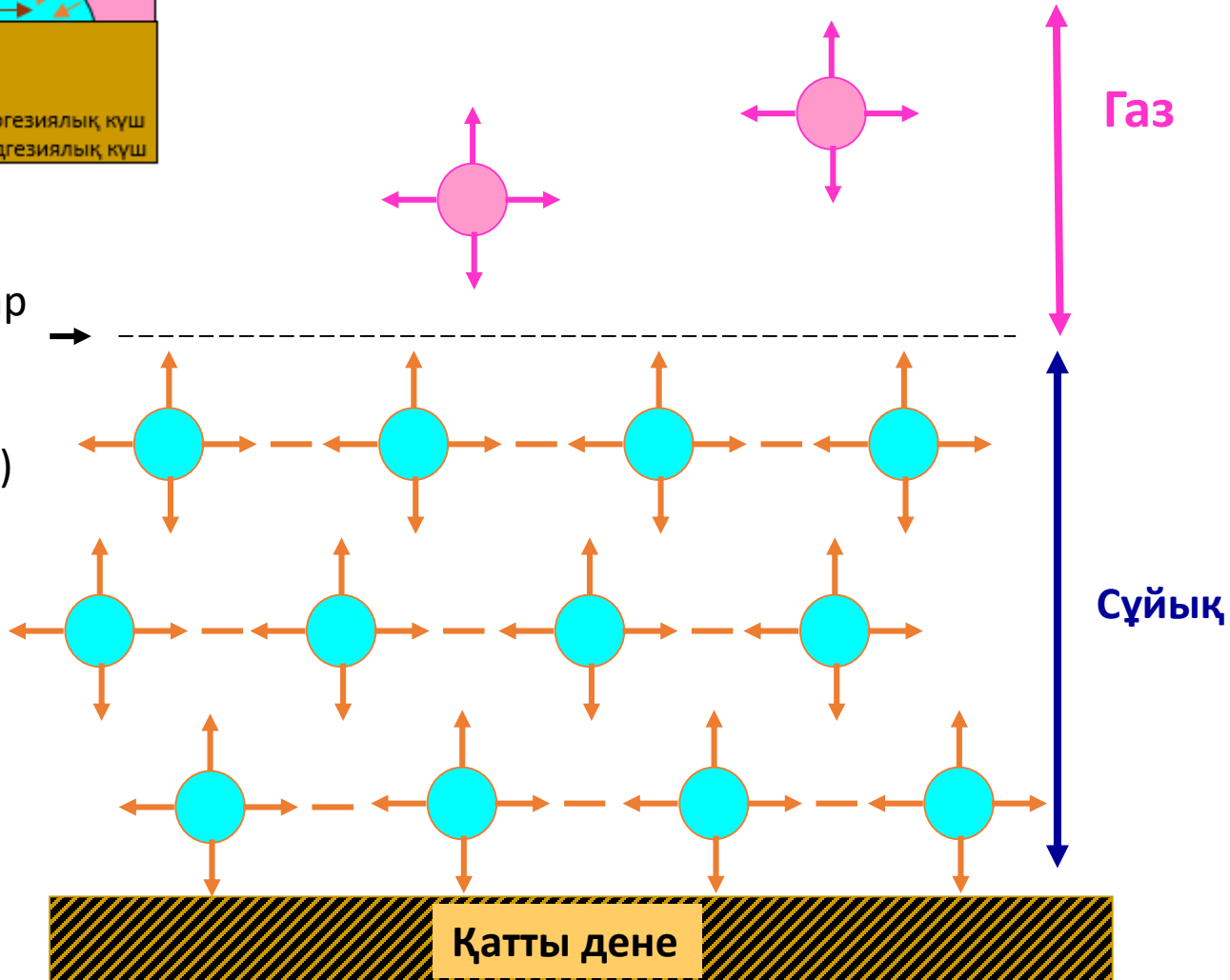
Беттік керілу кернеуі дегеніміз - фазалар арасындағы беттегі бірлік ауданға келетін энергия (бірлік қашықтыққа келетін күш), мН/м

Фазааралық керілу

- фазааралық бетте молекулааралық күштердің балансының бұзылуы
- шекара минималды өлшемге дейін кішірейеді
- когезиялық күш (cohesive) & адгезиялық күш (adhesion forces)

Молекулалар
интерфейсы
(күштердің
дисбалансы)

ДЫМҚЫЛДАҒЫШТЫҚ

- **Дымқылдағыштық** - бұл сұйықтықтың қатты бетке жайылу немесе жабысу үрдісі.
- **Дымқылдағыштық** сұйық және қатты фазалардың өзара әрекеттесуін білдіреді.
- Резервуар жыныстары (құмтас, әктас, доломит және т.б.) қатты беттер болып табылады
- Мұнай, су және / немесе газ - бұл сұйықтық

Адгезиялық керілу

Адгезиялық керілу екі түрлі сұйықтың қатты денемен фазааралық керілуінің айырмашылығы ретінде сипатталады

$$A_T = \sigma_{so} - \sigma_{sw} = \sigma_{wo} \cos \theta_{wo}$$

Оң адгезиялық керілу, тығыз фазаның (судың) қатты бетті ылғалдандыратындығын көрсетеді (және керісінше).

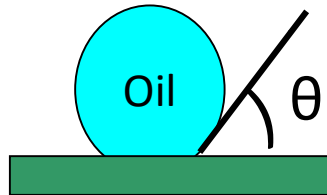
Нольдік адгезиялық керілу екі фазаның да қатты бетке әсерінің бірдей екендігін көрсетеді

КЕН ДЫМҚЫЛДАНҒЫШТЫҒЫ

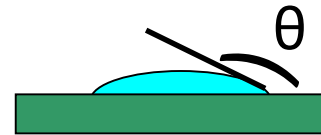
Негізгі түсініктер

Сұйықтың дымқылдағыштығы сұйық тамшысының горизонталь бетпен жанасу бұрышы арқылы анықталады. Бет пен сұйықтың қасиетіне байланысты тамшы төменде көрсетілгендей әр түрлі пішінге ие болады.

“Сүмен дымқылданатын”

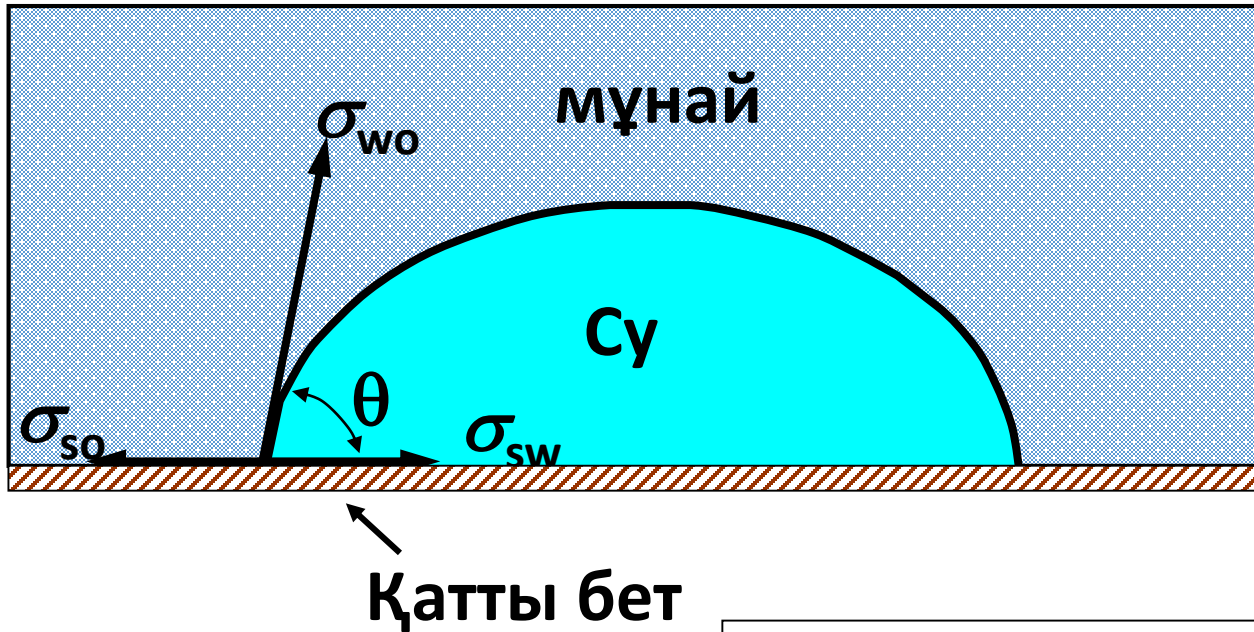

“Мұнаймен дымқылданатын”

θ бұрышы **жанасу бұрышы** деп аталады. Егер $\theta < 75^\circ$ резервуар кені **water wet** деп сипатталады, ал егер $\theta > 90$ **oil wet** болады.

Жанасу бұрышы

Жанасу бұрышы, θ , қандай сұйықтық қатты бетті ылғалдайтынын анықтайды

A_T = адгезиялық керілу, мН/м

θ = жанасу бұрышы

σ_{so} = мұнай мен қатты бет арасындағы фазааралық керілу, мН/м

σ_{sw} = қатты бет пен су арасындағы фазааралық керілу, миллиНьютон/м

σ_{wo} = Су мен мұнай арасындағы фазааралық керілу, мН/м

ЫЛҒАЛДАНДЫРУШЫ СҰЙЫҚТЫҚ

- Ылғалдандырушы сұйықтық қатты жыныстың бетін ылғалдандырады.
- Тау жынысы мен сұйықтық арасындағы тартылыс күштері ылғалдандырушы фазаны ұсақ кеуектерге қарай ығыстырады (draw the wetting phase into small pores).
- Ылғалдандырушы сұйықтықтың жылжымалылығы (мобильділігі) көбінесе төмен болып келеді.
- Тарту күштері ылғалдандырушы фазасының қанықтылығын азайтылмайтын мәнге дейін төмендеуін шектейді (төмендетілмейтін ылғалдану фазасының қанығуы).

ЫЛҒАЛДАНДЫРМАЙТЫН СҰЙЫҚТЫҚ

- Ылғалдамайтын сұйықтың қатты жыныстың бетін дымқылдамайды
- Тау жынысы мен сұйықтық арасындағы тебуші күштер ылғалдандырмайтын сұйықтың ең үлкен кеуектерді алып жатуына әкеледі
- Ылғалдандырмайтын сұйықтық көбінесе жылжымалы сұйықтық болып табылады
- Табиғи газ көмірсутекті резервуарларда ешқашан ылғалдандырушы фаза болып табылмайды

СУМЕН ЫЛҒАЛДАНУШЫ РЕЗЕРВУАР (WATER-WET)

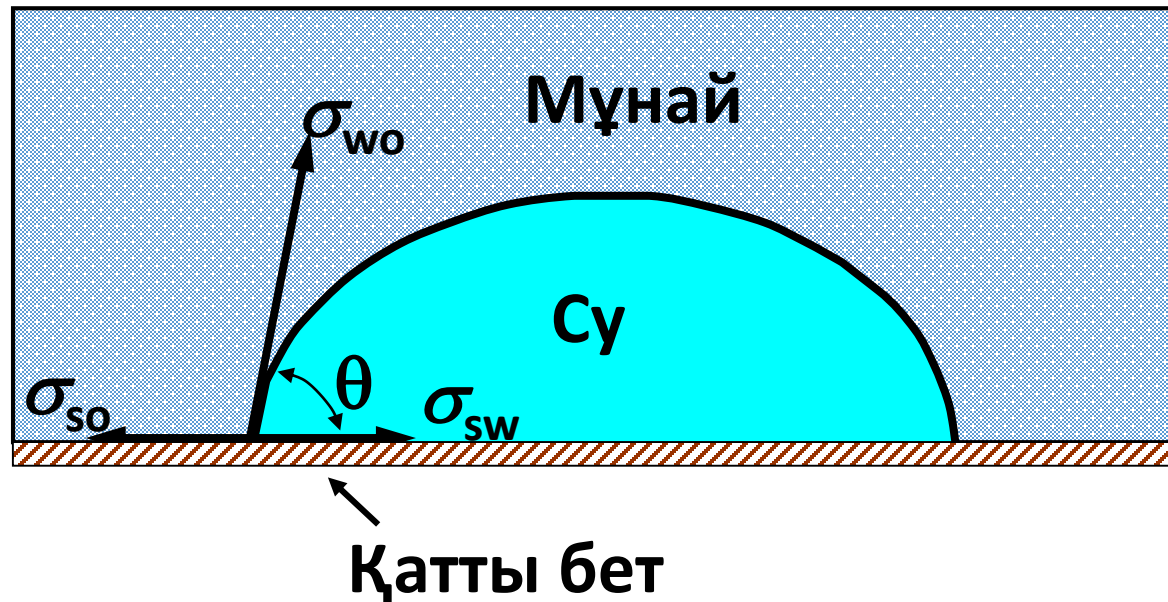
Егер су жыныстың бетін ылғалдандырса, резервуарлы жыныс - **сумен ылғалданушы** (water - wet) болады.

Егер келесі шарт орындалса, резервуарлы жыныс - **сумен ылғалданушы** болады:

- $\sigma_{so} > \sigma_{sw}$
- $A_T > 0$ (яғни адгезиялық керілу оң шама)
- $0^\circ \leq \theta \leq 90^\circ$

Егер θ жанасу бұрышы 0° қа жуық болса, онда қатты жыныс “**қатаң түрде сумен ылғалданушы**” деп қарастырылады.

СУМЕН ЫЛҒАЛДАНУШЫ ЖЫНЫС

$$0^\circ \leq \theta \leq 90^\circ$$

Тау жынысы мен су арасындағы фазааралық керілу тау жынысы мен мұнай арасындағы фазааралық керілуге қарағанда аз

$$\sigma_{so} > \sigma_{sw}$$

МҰНАЙМЕН ЫЛҒАЛДАНУШЫ РЕЗЕРВУАР (OIL-WET)

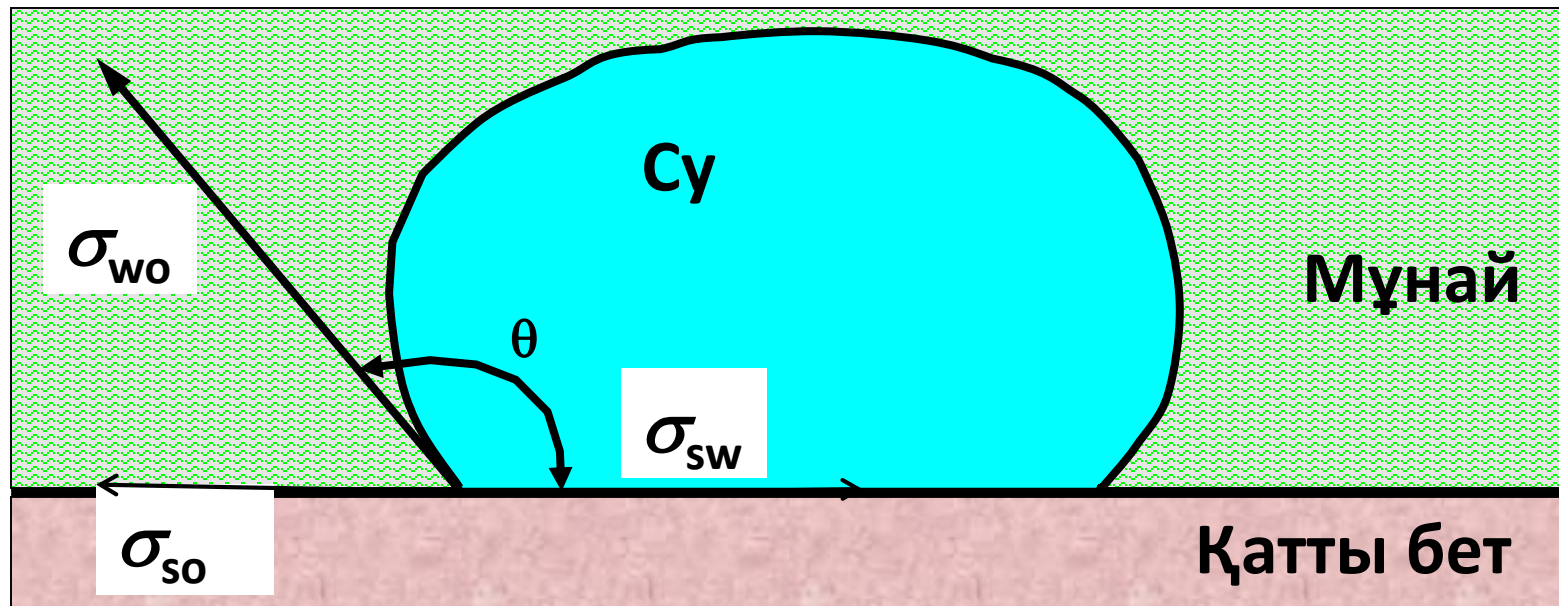
Егер мұнай қатты жыныс бетін ылғалдандырса, резервуар **мұнаймен ылғалданушы** болады.

Келесі шарттар орындалса резервуар **мұнаймен ылғалданушы** болады:

- $\sigma_{so} < \sigma_{sw}$
- $A_T < 0$ (яғни адгезиялық керілу теріс шама)
- $90^\circ \leq \theta \leq 180^\circ$

Егер θ жанасу бұрышы 180° қа жуық болса, онда қатты жыныс “**қатаң түрде мұнаймен ылғалданушы**” деп қарастырылады

МҰНАЙМЕН ЫЛҒАЛДАНУШЫ ЖЫНЫС

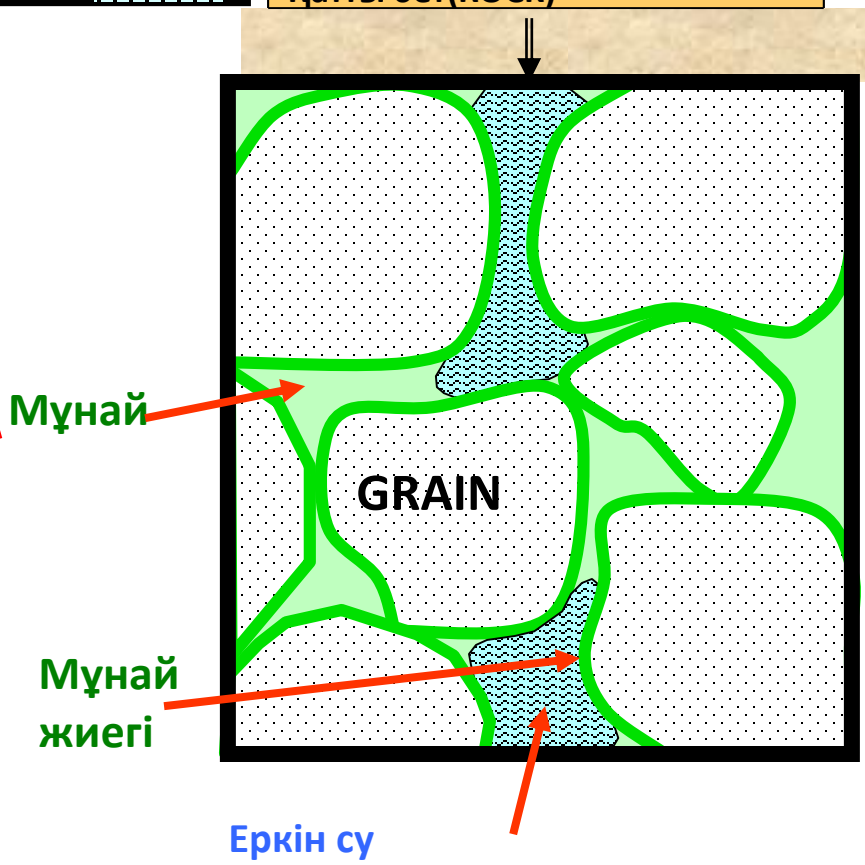
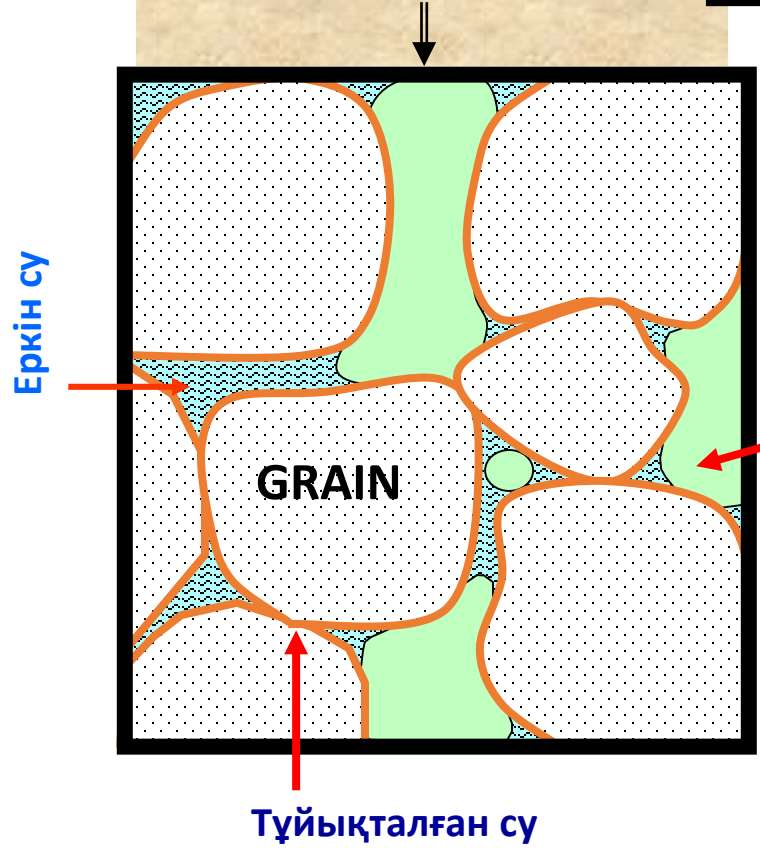
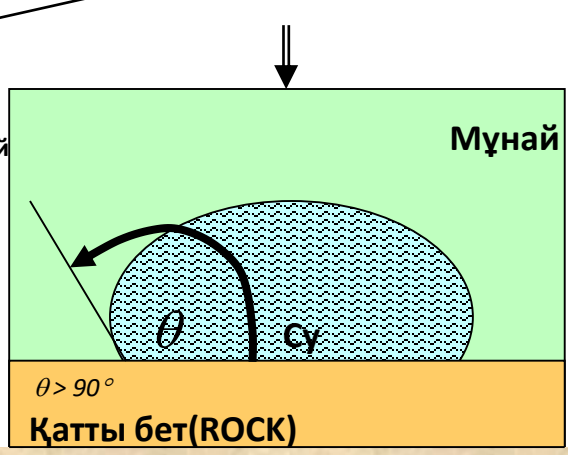
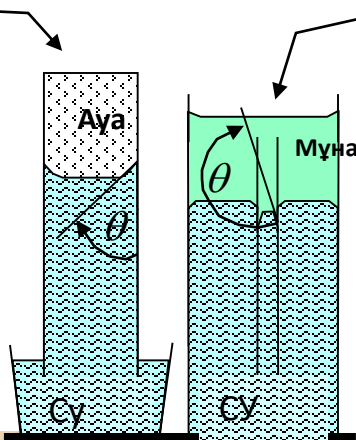
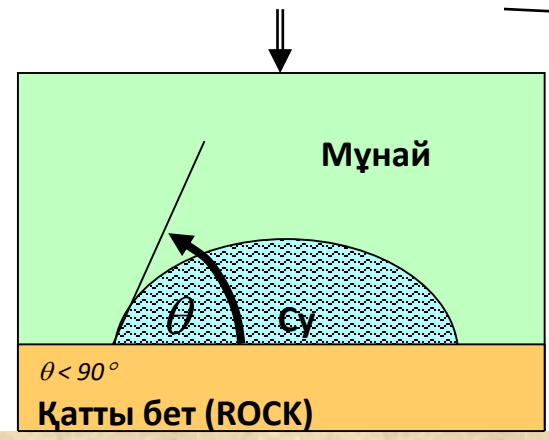
$$90^\circ \leq \theta \leq 180^\circ$$

Тау жынысы мен мұнай арасындағы фазааралық керілу тау жынысы мен судың арасындағы фазааралық керілуден аз

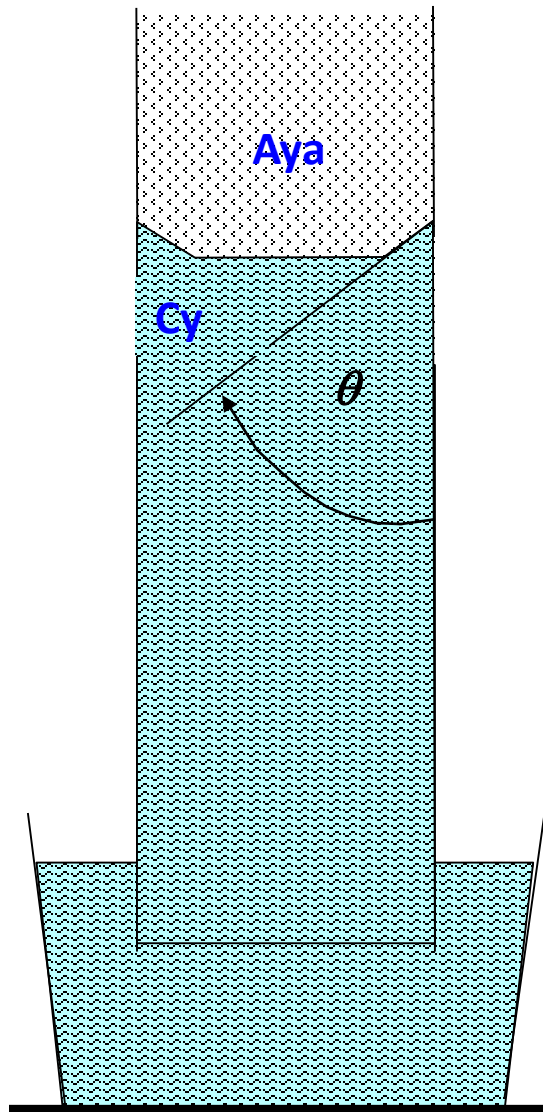
$$\sigma_{so} < \sigma_{sw}$$

Сумен дымқылданатын

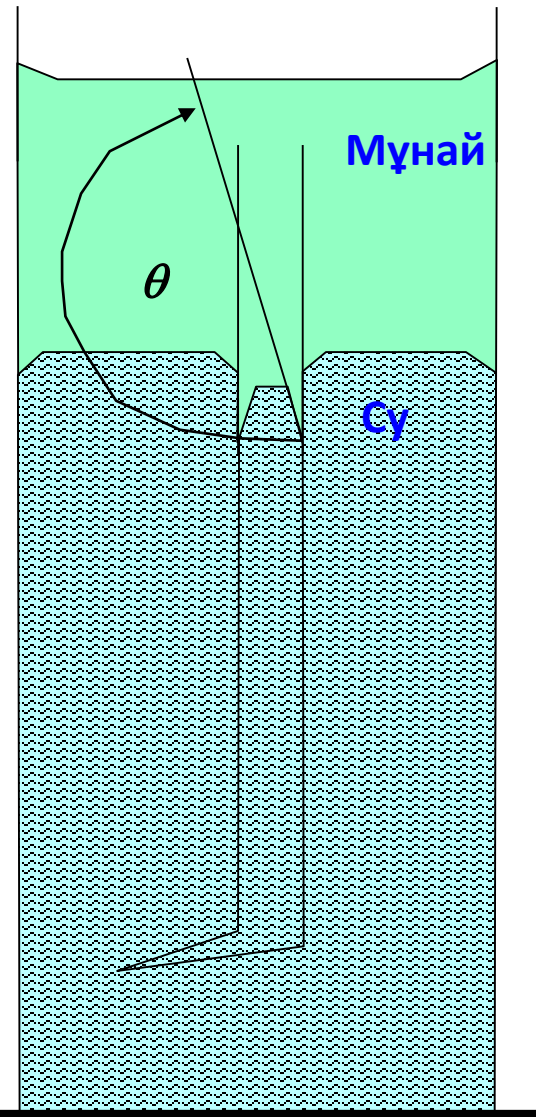
Мұнаймен дымқылданатын

**Сумен
ылғалданатын**

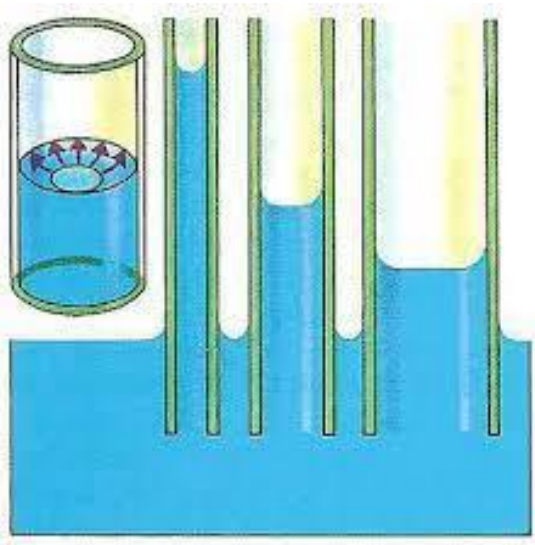

**Мұнаймен
ылғалданатын**

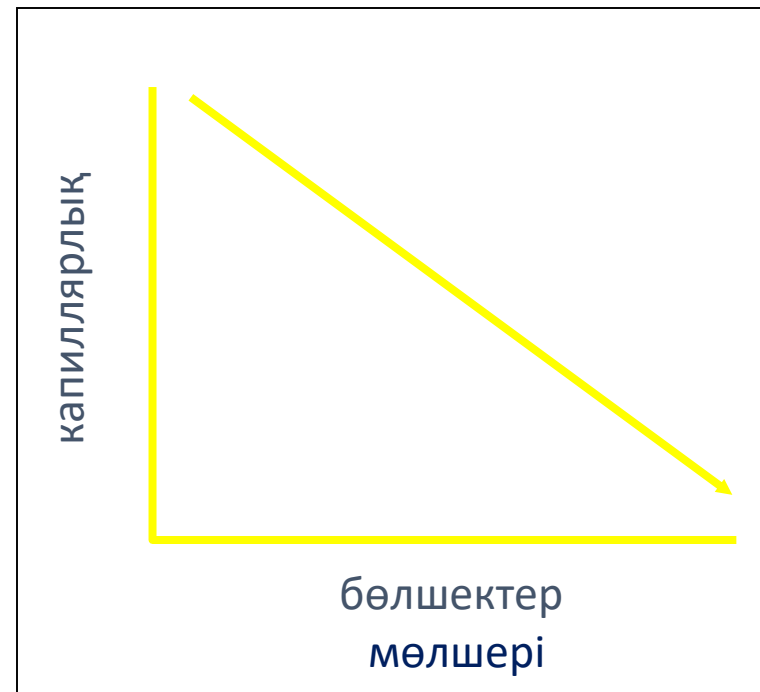

Капиллярлық эффект

Капиллярлық эффект - су түтікшенің қабырғасына жабысу арқылы көтеріледі.

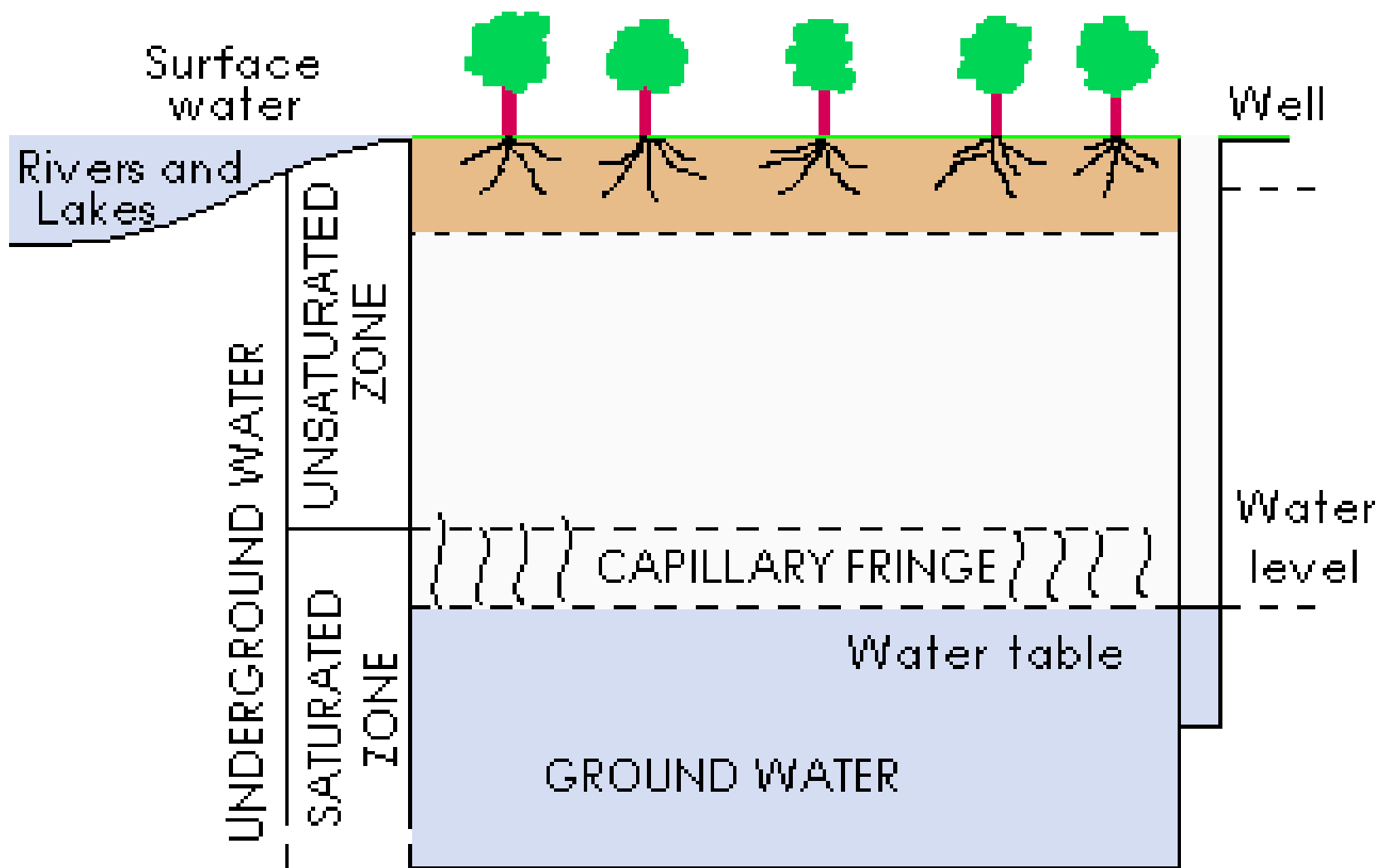

Бөлшектер мөлшері азайған сайын капиллярлық артады

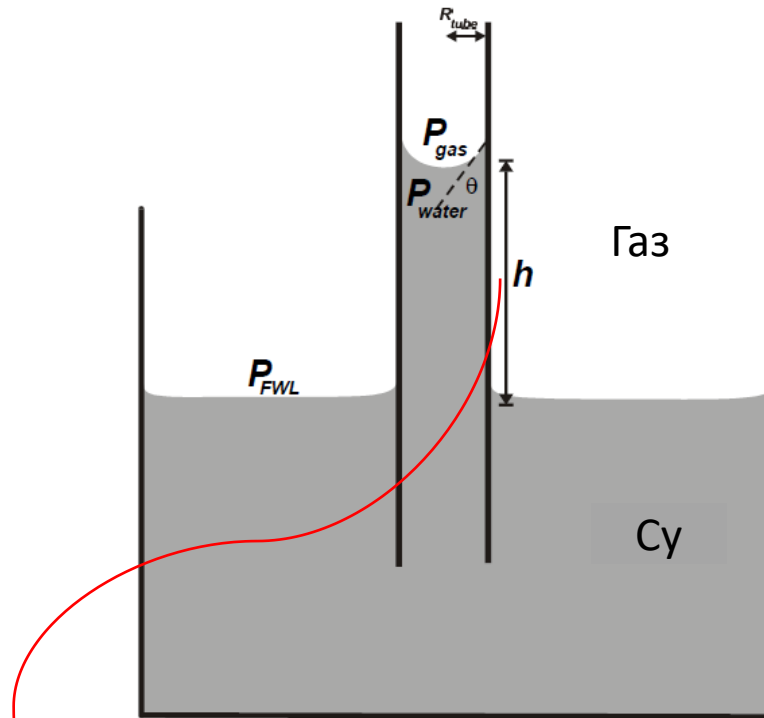

Капиллярлық эффект табиғатта

Капиллярлық қысым = (суланбайтын фазаның қысымы) - (суланатын фазасының қысымы)

$$p_K = p_{\text{газ}} - p_{\text{су}} = gh(\rho_{\text{су}} - \rho_{\text{газ}})$$

$$h = \frac{p_K}{g(\rho_{\text{су}} - \rho_{\text{газ}})} = \frac{2\sigma \cos\theta}{Rg(\rho_{\text{су}} - \rho_{\text{газ}})}$$

$$p_c = p_{nw} - p_w$$

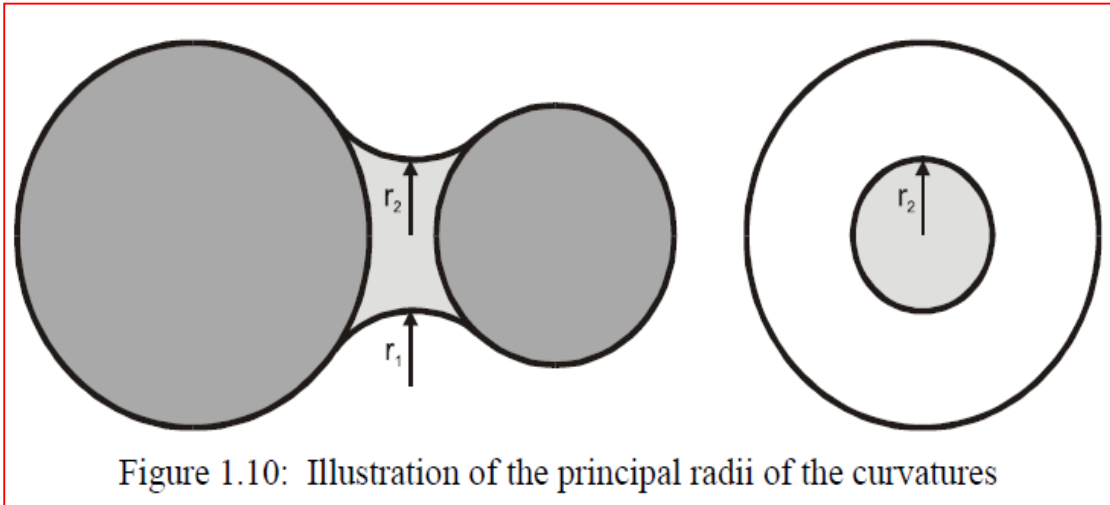

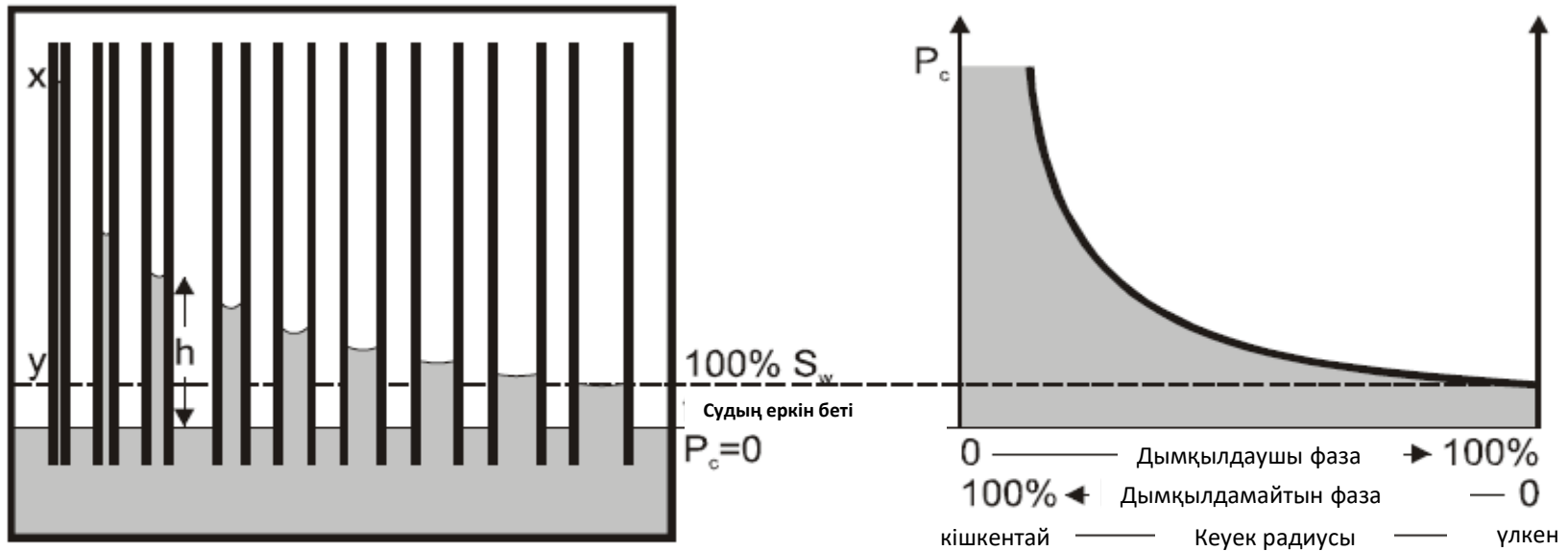
Figure 1.10: Illustration of the principal radii of the curvatures

$$\cos \theta = \frac{\sigma_{s2} - \sigma_{s1}}{\sigma_{12}}$$

$$\sigma_{s1} + \sigma_{12} \cos \theta = \sigma_{s2}$$

$$P_c = \sigma_{12} \left(\frac{1}{r_1} + \frac{1}{r_2} \right) = p_{nw} - p_w$$

$$P_c(S_w) = h(S_w)(\rho_w - \rho_{nw})g,$$

Ауырлық күші мен капиллярлық күштерінің тепе-теңдігі

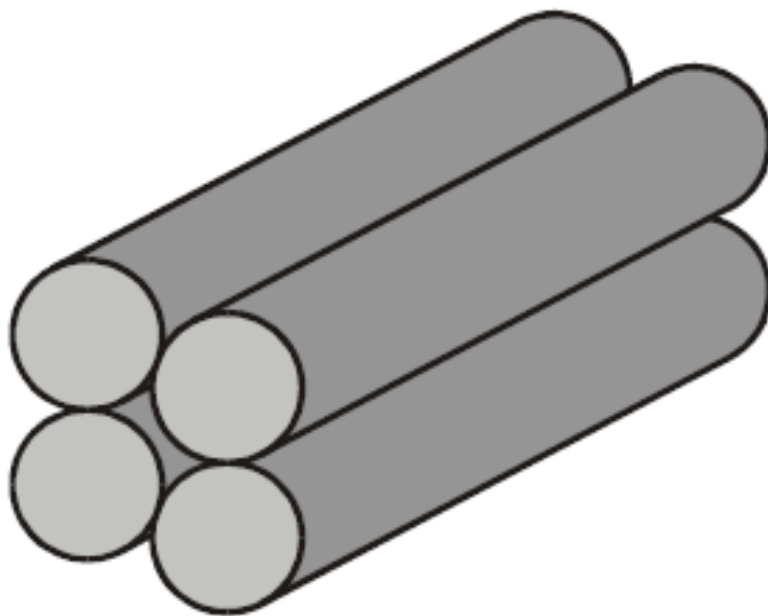
$$h(S_w) = \frac{P_c(S_w)}{(\rho_w - \rho_{nw})g},$$

$$P_c = h(\rho_w - \rho_{nw})g = \frac{2\sigma \cos \theta}{r}.$$

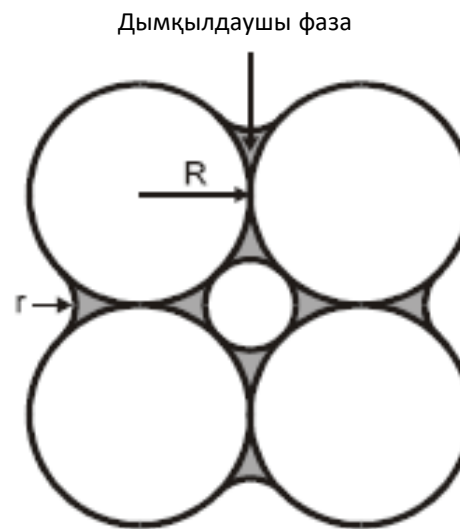
Егер ауа дымқылдамайтын фаза болса, ал су дымқылдаушы фаза болса, онда $\sigma_{s2} = 0$ және бұдан шығады: $\sigma_{s1} = \sigma_{s2}$, $\cos \theta = 1$

$$P_c = \frac{\sigma_{12}}{r}$$

Мұндағы $r=r_1$ ауа мен су интерфесінің радиусы

Жанынан қарағандағы көрінісі

Көлденең қимасы

Кеукті ортаны цилиндрлік шыбықтар шоғыры ретінде модельдеу

Сіңіру (IMBIBITION)

- **Сіңіру** - бұл сұйықтықтың ағу процесі, онда ылғалдандырушы фазасының қанықтылығы артады және суламайтын фазаның қанықтылығы төмендейді. (мысалы, сумен ылғалданушы мұнай резервуарындағы су тасқыны).
- Ылғалдандырушы фазасының **қанығуы жоғарылаған сайын** оның **мобильділігі артады**
- **Мобильділік** бұл белгілі бір фазаның өткізу қабілетінің жалпы үлесі

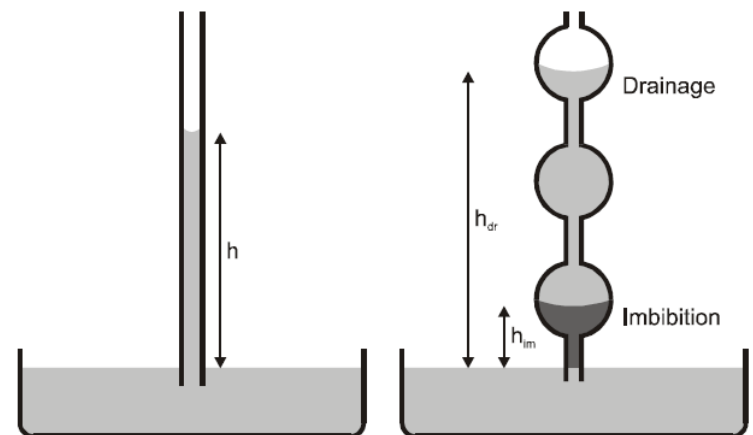

Figure 1.24: Drainage and imbibition in capillary tubes

Сумен ылғалданатын резервуар, (IMBIBITION)

- Су ең кіші кеуектерді толтырады
- Су үлкен кеуектерді ылғалдандырады
- Мұнай қанықтылығы жоғары кеуектерде мұнай су қабыршығының бетіне орналасады

Сіңіру – егер сумен ылғалданатын резервуар мұнаймен қаныққан болса, онда мұнайды ығыстыра отырып кіші кеуектердің барлығы сумен толады.

Мұнаймен ылғалданушы резервуар

- Мұнай ең кіші кеуектерді толтырады
- Мұнай үлкен кеуектерді ылғалдандырады
- Су қанықтылығы жоғары кеуектерде су мұнай қабыршығының бетіне орналасады

Егер мұнаймен ылғалданатын резервуар сумен қаныққан болса, онда суды Ығыстыра отырып кіші кеуектердің барлығы мұнайға толатын болады